

УДК 811.162.3*276.6:32

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-11.11>

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ПОЛІТИКА НА ЧЕСЬКОМОВНОМУ МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ АНДРЕЯ БАБІША

Євланова Олександра Олександрівна

доктор філософії, молодший науковий співробітник

Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України
вул. Грушевського 4, Київ, Україна

У статті розглядаються поняття «мовна особистість» та «індивідуальний стиль». Авторка досліджує трактування цього терміна в працях основоположників теорії мовної особистості, аналізує різні варіанти його розуміння в працях їхніх послідовників. Політику можна розглядати як комунікативний модус людської діяльності, в якій мова відіграє роль політичного інструменту. Зростання впливу комунікативно-сміслових факторів на політичні процеси тягне за собою ще більшої значущості семіотичних характеристик. У процесі політичної комунікації береться до уваги не тільки адресат і адресант, а й сама комунікація. Реальна комунікація формалізується як її семіотичний аналог. Як і у випадку з магічною функцією мови, мовленнєвий акт передбачає, що веде до зміни світу, а учасниками цієї влади є не міфологія, а скоріше соціальна структура суспільства. Досліджено мову А. Бабіша, що окреслює його як мовну особистість у політичному дискурсі. Індивідуальний дискурс політика розглядається у статті як фрагмент національного політичного дискурсу та характеризується крізь призму сучасних тенденцій розвитку суспільної комунікації. Авторка робить висновок, що вибір конкретних засобів і методів, зроблених політиком, а також різноманітність їх мовного оформлення визначаються особливостями індивідуально-творчого підходу до відбиття явищ суспільно-політичної дійсності, манери викладу. Незважаючи на те, що рідною для А. Бабіша є словацька мова, він віртуозно володіє манерою маніпулювання суспільством. За роки прем'єрства він опанував стратегії політичного мовлення, які полягають у відсутності чіткої відповіді на запитання модератора, затягуванні діалогу, повторенні вже відомих фактів, скороченні дистанції між мовцем і глядачем тощо. У лексичному аспекті політичний дискурс А. Бабіша близький до побутового мовлення, багатий емоційно-оцінною лексикую. А. Бабіш постає як яскрава мовна особистість і переконливий оратор, здатний впливати як прагматично, так і емоційно на широку аудиторію.

Ключові слова: політичний дискурс, лінгвоперсоналогія, політична риторика, індивідуальний стиль, мовна особистість, мовленнєва діяльність, маніпулятивні прийоми, Андрей Бабіш.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. При вивченні чеського політичного дискурсу насамперед привертають увагу проблеми, пов'язані з дослідженням мовної діяльності чеських політичних діячів із погляду соціальних, психологічних та когнітивних особливостей. У зв'язку з цим на перший план виходять поняття «індивідуальний стиль спілкування» і «мовна особистість».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мовної особистості та індивідуального стилю розглядалася у працях видатних учених Я. Главсової, І. Голубовської, І. Іванцова, Ю. Караулова, В. Карасіка, Т. Толмачової та ін. Сучасна наука спрямована на проблематику, пов'язану з вивченням мовної особистості, розробляється поруч із розвитком комунікативної лінгвістики: теорії мовних актів, комунікативних ситуацій – прагматики, орієнтованої на суб'єкт спілкування.

Формування мети і завдань статті. Мета статті – охарактеризувати мовну особистість

колишнього Прем'єр-міністра Чеської Республіки – А. Бабіша у лінгвопрагматичному аспекті.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1) розглянути поняття «індивідуальний стиль» та «мовна особистість»;

2) дослідити вживання неологічної лексики та слів іноземного походження у промовах А. Бабіша;

3) охарактеризувати техніки маніпуляції колишнього Прем'єр-міністра Чеської Республіки.

Дослідження обумовлено напрямом сучасних лінгвістичних розробок вивчення дискурсу: його структури і типів, стилістичних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття стилю як індивідуальної манери спілкування сформувалося ще в XVII столітті в епоху романтизму. Як зазначав Аристотель: «Гідність стилю полягає в ясності; якщо мова не зрозуміла, вона не досягає своєї мети» (Аристотель, 2015, с. 17).

Поняття «індивідуальний стиль» дали розвиток праці Е. де Конділяка, І. Гердера. Е. де Конділяк обґрунтував зв'язок мови з культурою та її залежність від матеріальних та соціальних факторів. І. Гердер розвивав положення про взаємозв'язок мови та культури, співвідносячи ці поняття з періодизацією суспільства та розвитком особистості.

Поняття «індивідуальний стиль» передбачає існування мовної особистості. Цей термін вперше «вийшов у світ» у роботі німецького лінгвіста Й. Вайсберґера «Рідна мова та формування духу» у 1929 році (Weisgerber, 2019).

І. Голубовська у статті «Мовна особистість як лінгвокультурний феномен» узагальнила існуючі погляди на поняття «мовна особистість», уточнила її структуру з огляду на участь мовної особистості в комунікативних актах (Голубовська, 2008, с. 25).

Я. Главсова у роботі «Мова політики» зазначає, що мовна особистість створюється за допомогою мовних засобів та конструкцій: «У своїй промові політик використовує широкий спектр різномірних мовних засобів для підкреслення найважливішої інформації, у тому числі виділяються синтаксичні та інтонаційні засоби, що складають мовну особистість» (Hlavsová, 1997, р. 26). На основі положень Я. Главсової проводиться аналіз мовної особистості колишнього Прем'єр-міністра Чеської Республіки А. Бабіша.

Нині дуже актуальними стають дослідження мовної особистості політичному дискурсі. Мова промов дуже важлива для іміджу не лише прем'єр-міністра, а й для країни загалом і формує ставлення суспільства до лідера. Велику роль грає мовний паспорт політика – це сукупність тих комунікативних особливостей особистості, які роблять цю особу унікальною.

Важливе місце займає актуальна неологічна лексика, яку вводить у вжиток А. Бабіш. Нових слів, пов'язаних із коронавірусом у промовах колишнього Прем'єр-міністра Чеської Республіки налічуємо значну кількість. Більшість нових слів, які вводить А. Бабіш з початковим «корона»: *koronákaza*, *koronaepidemie*, *koronakrize*, *koronadeprese*, *koronapanika*, *koronténa* (карантин через коронавірус) или *koronác* (коновірус) (Citáty Andrej Babiš, 2021).

Про багатство чеської мови свідчить наявність новоутворень із однаковим значенням. Були зафіксовані, наприклад, синоніми для людини, яка безвідповідально поводить себе в умовах пандемії. Для цього А. Бабіш використовує експресивні терміни: *coronaidiot* або *covidiot* (Projevy a komentáre, 2021). Серед

новоутворень, однак, є деякі висловлювання, які він неправильно вимовляє, наприклад, *koronapokalypsa* або *koronagrillsezona* (Projevy a komentáre, 2021).

Існують також мовні обороти, які, на нашу думку, є проблематичними з погляду політичної коректності. Це стосується, наприклад, позначення COVID-2019 як *čínska chřipka*, що пов'язано з тим, що захворювання, спричинене новим коронавірусом, вперше з'явилося у Китаї наприкінці 2019 року.

Досить часто в промовах А. Бабіша з'являються іншомовні слова та висловлювання *resort*, *choice*, *veto*, *school*, *legal*, частина з них – спеціалізовані терміни або термінологізовані словосполучення: *restrukturalizace firmy*, *finance leasing*, *deficit financování*, *zisková marže*, *subvencovat výstavbu*, *participovat na zisku*, *koaliční partner*, *hospodářský potenciál*, *konsorcium*, *strukturalizace*, *politická strategie*, *digitalizace*, *eliminace* та ін (Projevy a komentáre, 2021). Ці слова відносно часто використовуються в політичній комунікації, оскільки відображають політичну реальність та тенденції, але для некомпетентного слухача можуть бути перешкодою для розуміння.

Варто згадати кілька технік маніпуляції, які колишній Прем'єр-міністр Чеської Республіки використовує для своєї «аргументації» та політичної пропаганди. Для того, щоб «увійти» до свідомості реципієнтів А. Бабіш використовує такі техніки: 1) використовує метафору для відвернення уваги; 2) поступово формулює питання, додає трохи демагогії та поступово змінює питання чи тему; 3) під час розмови визначає винного, при цьому створюючи міф про змову; 4) використовує «дружні» фрази.

Далі ми детальніше розглянемо, як А. Бабіш використовує ці техніки.

1) А. Бабіш ніколи не відповідає на питання безпосередньо, а відразу використовує метафору або починає говорити про щось інше. В аудиторії часто складається враження, що колишній Прем'єр-міністр, ймовірно, не зрозумів модератора і найвідоміші ведучі Чеського телебачення, такі як, наприклад, В. Мора-вєць, не зупиняють його і не повторюють попереднього питання. А. Бабіш справляє враження «звичайної» людини, яка не розуміє всієї складності, але «близька до всіх» людей. Це миттєво привертає до нього увагу. Однак це цілком навмисний спосіб відвернути увагу модератора та глядача – створення авторитетності та спотворення фактів. Напр. “*My jsme s místopředsedou Faltýnkem o této věci mluvili...*” (Citáty Andrej Babiš, 2021).

2) А. Бабіш поступово починає переробляти реальність. Напр: "Já jsem pana Ondráčka nevolil. Byl jsem proti, ale ANO je demokratická strana. Nevím, kdo jej z ANO volil. To jej ve skutečnosti zvolili opoziční politici" (Malecký, 2017). Колишній Прем'єр-міністр починає дивно зигзагоподібно рухатися, надає правдиві заяви, але поступово змінює форму.

3) Важливо знайти винного або перенести всю увагу на щось інше. Напр: "Pana Ondráčka zvolila opozice, aby mohla vyvolat protesty občanů", "Všechny odpor vůči mně a ANO je pozůstatek zkorumpovaného systému, který se snaží bránit, a tím mě a ANO znemožnit" (Malecký, 2017). Щоб знайти винуватця і таким чином залишитися правдивою людиною.

4) В промовах у соціальних мережах колишній Прем'єр-міністр використовує маніпулятивну стратегію скорочення дистанції між оратором та реципієнтом за допомогою таких фраз як, наприклад, назва авторської передачі "Сау, lidi".

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мовна особистість розвивається у історичному часі. Кожен Прем'єр-міністр, як і Президент, має свій лексикон, життєві ідеали, ієрархію цінностей у картині світу, моральні принципи тощо, які складають мовну особистість політика. Мова А. Бабіша – приклад мови професійного політика, яка не є для нього рідною. Протягом багатьох років на посаді Прем'єр-міністра він освоїв стратегії політичного мовлення, які полягають у відсутності чіткої відповіді на питання модератора, затягуванні діалогу, повторі вже відомих фактів, скороченні дистанції між оратором та глядачем та ін. У подальшій науковій роботі буде більш поглиблено проаналізована мова А. Бабіша, що визначає його мовну особистість у політичному дискурсі.

Дослідження виконано в рамках договору на виконання проєктів науково-дослідних робіт (НДР) молодих учених НАН України у 2021 р., визначених згідно з розпорядженням Президії НАН України від 16.06.2021 № 308.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель, 2015. Политика. Санкт-Петербург: Азбука-классика.
2. Голубовська, І.О., 2008. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia linguistica*, 1. С. 25-33.
3. Citáty Andrej Babiš, 2021. Citáty slavných osobností. [online] Available at: <www.citaty.net/autori/andrej-babis/?page=2> [Accessed 27 November 2021].
4. Hlavsová, J., 1997. Jazyk politiky. In: F. Daneš, ed. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, p. 26.
5. Malecký, R., 2017. Kdybych nerozuměl lidem, nikdy bych nevybudoval úspěšnou firmu. Aneb sedm řečnických triků Andreje Babiše. HlídaciPes.org, [online] Dubna 17. Available at: <https://hlidacipes.org/kdybych-nerozumel-lidem-nikdy-bych-nevybudoval-uspesnou-firmu-aneb-sedm-recnickych-triku-andreje-babise/> [Accessed 04 January 2022].
6. Projevy a komentáře, 2021. Vláda ČR. [online] Available at: www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=1013&conn=10155&pg=3 [Accessed 27 November 2021].
7. Weisgerber, J., 1929. Muttersprache und Geistesbildung. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.

REFERENCES

1. Aristotel (2015). *Politika*. [Politics]. Sankt-Peterburg: Azbuka-klassika. [in Russian].
2. Citáty Andrej Babiš. (2021). [Quotes from Andrei Babish]. In: *Quotes of famous people*. [online] Available at: <www.citaty.net/autori/andrej-babis/?page=2> [Accessed 27 November 2021]. [in Czech].
3. Hlavsová, J. (1997). Jazyk politiky [Language of politics]. In: F. Daneš, ed. *Czech language at the turn of the millennium*. Praha: Academia, p.26. [in Czech].
4. Holubovska, I. O. (2008). Mовна особистість як лінгвокультурний феномен. [Linguistic personality as a linguistic cultural phenomenon]. *Studia linguistica*, 1, pp. 25-33. [in Ukrainian].
5. Malecký, R. (2017). Kdybych nerozuměl lidem, nikdy bych nevybudoval úspěšnou firmu. Aneb sedm řečnických triků Andreje Babiše [If I didn't understand people, I would never build a successful company. Or seven speech tricks by Andrej Babiš]. HlídaciPes.org, [online] April 17. Available at: https://hlidacipes.org/kdybych-nerozumel-lidem-nikdy-bych-nevybudoval-uspesnou-firmu-aneb-sedm-recnickych-triku-andreje-babise/ [Accessed 04 January 2022]. [in Czech]
6. Projevy a komentáře [Speeches] (2021). *Government of the Czech Republic*. [online] Available at: <www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=1013&conn=10155&pg=3> [Accessed 27 November 2021]. [in Czech].
7. Weisgerber, J. (1929). *Muttersprache und Geistesbildung*. [Mother tongue and mental education]. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht. [in Deutsch]

LANGUAGE PERSONALITY OF POLITICS ON THE CZECH-LANGUAGE MATERIAL OF ANDREI BABISH'S SPEECHES

Ievlanova Oleksandra Oleksandrivna

PhD., junior researcher

*O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine
4, Grushevsky Str. , Kyiv, Ukraine*

The article discusses the concepts of “linguistic personality” and “individual style”. The author examines the interpretation of this term in the works of the founders of the theory of linguistic personality, analyzes various options for understanding the concept in the works of their followers, outlining the prospects for the use of actual term formation. Politics can be viewed as communicative modus of human activity, in which language plays the role of an instrument. The growing influence of communicative and semantic factors upon the political processes entails an even greater increase in the importance of semiotic characteristics. In the political communication process, not only an addressee and an addresser, but also the communication itself, are institutionalized. The real communication is formalized as its semiotic analogue. As in the case with the magic function of language, a speech act is assumed to lead to certain changes in the world, and the participants of this power are not a myth, but rather the social structure of society. The language of A. Babish is investigated, which defines him as a linguistic person in the political discourse. The individual discourse of politics is considered in the article as a fragment of the national political discourse and is characterized through the prism of modern trends in the development of public communication. The author concludes that the choice of specific means and methods made by the politician, as well as the variety of their linguistic design, are determined by the peculiarities of the individual-creative approach to reflecting the phenomena of socio-political reality and the originality of the manner of presentation. Despite the fact that for A. Babish his native language is Slovak, he skillfully masters the manner of manipulating society. Over the years as a prime minister, he mastered the strategies of political broadcasting, which are characterized by the absence of a clear answer to the moderator's question, delaying the dialogue, repeating already known facts, reducing the distance between the speaker and the viewer, etc. In the lexical aspect, the political discourse of A. Babish is close to everyday speech, rich in emotional and evaluative vocabulary. A. Babish appears to be a bright linguistic personality and convincing speaker, capable of exerting both pragmatic and emotional impact on a wide audience.

Key words: *political discourse, linguopersonology, political rhetoric, individual style, linguistic personality, speech activity, manipulative techniques, Andrei Babish.*